

Nr 246.

Av herr **Hildebrand**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag).

Av det till den kungl. propositionen nr 182 bilagda utdraget av statsrådsprotokollet framgår, att chefen för generalstaben redan år 1908 föreslagit anordnandet av *periodiskt återkommande hästbesiktningar* i fred, bl. a. för att härigenom kunna erhålla en *tillförlitlig häststatistik* att lägga till grund för fördelningen på de olika kommunerna av det antal hästar av olika slag, som vid mobilisering skola från desamma utskivas. Ifrågasvarande besiktningar skulle inom varje kommun utföras av en nämnd, vari en av Kungl. Maj:t eller militär myndighet förordnad ledamot skulle ingå, och besiktningen skulle omfatta samtliga kommunens hästar med några undantag. Besiktningen vore, som utav en av chefen för generalstaben år 1909 i samband med förslag till ny hästutskrivningsförordning avgiven skrivelse framgår, avsedd att för hela riket, med undantag av några mera avlägset belägna delar, äga rum vart annat år. Av nämnda skrivelse framgår vidare, att den av Kungl. Maj:t eller militär myndighet förordnade ledamoten är avsedd att vara en militärt sakkunnig person på det ifrågasvarande området (officer i reserven). Behovet av en tillförlitlig häststatistik framgår tydligt av den motivering generalstabschefen härför anfört och vari även departementschefen instämmer.

Departementschefen har emellertid icke ansett sig böra förorda generalstabschefens förslag på grund av därmed förenade kostnader (av chefen för generalstaben beräknade till omkring 60,000 kronor årligen) och det besvär för hästägarna, som hästbesiktningarna skulle medföra, utan vill nå syftet — en tillförlitlig häststatistik — genom andra åtgärder; på denna grund har i Kungl. Maj:ts förslag till ny hästutskrivningslag icke intagits någon bestämmelse om allmänna hästbesiktningar i fred.

Syftemålet med de av generalstaben föreslagna hästbesiktningarna är att åstadkomma en ur *militär* synpunkt tillfredsställande häststatistik, d. v. s. uppgifter, utvisande dels antalet *krigsdugliga* hästar över huvud taget, dels huru dessa hästar fördela sig på de olika hästkategorier, som ur militär synpunkt komma i betraktande, nämligen ridhästar och olika slag av draghästar.

En dylik statistik vill departementschefen, såsom av statsrådsprotokollet framgår, erhålla genom anordnande av *hästräkningar*. De i samband med hästräkning av honom anvisade åtgärderna — försöksmobilisering och årlig uttagning av de hästar, som vid mobilisering skola inställas till mönstring — äro givetvis icke ägnade att åstadkomma en tillförlitlig översikt över huru hela tillgången å hästar inom en kommun fördelar sig på krigsdugliga och icke krigsdugliga samt inom de krigsdugliga på ridhästar och draghästar med olika kvalifikationer. De tjäna andra ändamål, till vilka jag senare återkommer.

Den frågan framställer sig emellertid, om det angivna målet verkligen kan nås på den av departementschefen föreslagna vägen. Det synes nästan — av statsrådsprotokollet att döma — som om departementschefen under hänvisning till 1905 års statistiska kommitté tänkt sig, att hästräkningen skulle kunna ske medelst utsända frågekort. Detta förefaller likväl mer än tveivelaktigt. Det torde redan vara svårt att på grund av en del uppgifter angående en hästs utseende och beskaffenhet kunna avgöra, huruvida djuret är krigsdugligt eller icke, och ännu mycket svårare, för att ej säga omöjligt, torde det vara att på grund av dylika uppgifter sluta sig till huruvida hästen lämpar sig för bruk som ridhäst eller draghäst i en viss speciell användning. Detta särskilt på den grund att tillgången icke endast å dresserade ridhästar utan över huvud taget å varmblodiga hästar inom stora delar av vårt land torde vara så ringa, att behovet av ridhästar för krigsmaktens behov antagligen måste trots därmed förenade olägenheter delvis fyllas med kallblodiga hästar av arbetstyp. Att utan okulär besiktning av sakkunnig person få avgjort, huruvida en dylik häst alls kan användas för ridbruk, torde i de flesta fall icke vara möjligt, så beroende som detta är av en mångfald faktorer. Att hästägarna själva skulle kunna avgöra, huruvida en häst är krigsduglig eller ej och i förra fallet till vilken kategori han bör hänföras, är naturligtvis i flertalet fall alldeles uteslutet. Jag lämnar här åsido den för övrigt mycket stora sannolikheten, att ägaren, av fruktan för att hästen skall vid mobilisering uttagas, söker inränga honom under rubriken »icke krigsduglig».

På grund av ovanstående synes en hästräkning med användning av frågekort på intet sätt kunna bliva effektiv med hänsyn till de militära fordringarna på en sådan. Göres åter hästräkningen i form av en besiktning, är man inne på den i generalstabschefens förslag framhållna principen, då givetvis hästräkningen måste återkomma med tämligen korta mellantider.

Ett annat syftemål, som från militärt håll upprepade gånger framhållits, är att de hästar, som vid mobilisering för krigsmaktens behov avstås, skola *i fred nämligen uttagas*, i motsats mot nu gällande förhållanden, då det i fredstid blott bestämmes att en viss hästägare skall vid mobilisering lämna så och så många hästar. Enligt generalstabschefens förslag till ny lag skulle denna fredsuttagning ske vid hästbesiktningarna, alltså som förut nämnts i allmänhet vart annat år.

Den av departementschefen framhållna olägenheten av 2-års perioderna, vilka väl torde föreslagits bl. a. med hänsyn till hästägarnas intresse och av kostnadsskäl, torde utan svårighet kunna motverkas genom att vid fredsuttagningen lägga på en något större reserv än vid ettårsperioder vore behöfligt.

Vida mer betydande är den olikhet, som ligger däri, att enligt generalstabens förslag uttagningen göres vid hästbesiktningarna och under medverkan av en militärt sakkunnig person, vilket den enligt Kungl. Maj:ts förslag av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamoten av hästuttagningsnämnden endast undantagsvis torde kunna förutsättas vara. Vore tillgången å krigsdugliga hästar, särskilt av kategorien ridhästar, överallt riklig, skulle nämnda förhållande visserligen icke vara så betänkligt, då man ju uti alla i någon mån tvivelaktiga fall kunde hålla sig på den säkra sidan och hänföra hästen till den lägre kategorien. Nu torde emellertid tillgången å mera kvalificerade krigsdugliga hästar vara ytterst ojämnt fördelad inom olika delar av landet. Med hänsyn till nödvändigheten av en snabb mobilisering kunna hästarna givetvis ej heller uttagas alltför långt ifrån förläggningsorterna för de truppförband, för vilka de äro avsedda. Således är det sannolikt, att exempelvis i trakten av större garnisonsorter en jämförelsevis stor uttagning blir nödvändig. Redan av den nuvarande hästutskrivningslagens ordalydelse (§ 2) framgår, att man räknat med en dylik eventualitet. För att under sådana omständigheter kunna uttaga särskilt det erforderliga antalet för ridbruk användbara hästar, måste man strängt hushålla med den förhandenvarande tillgången, och svårigheten att avgöra om en häst kan hänföras till någon av de högre kategorierna blir därför ofta aktuell. Det är tydligt, att en icke militärt sakkunnig per-

son har mycket svårt att härvidlag träffa rätt. Lika tydligt är, att gallringen väsentligt underlättas, om den göres bland ett större antal samtidigt närvarande hästar, än om besiktningsmännen skola gå från gård till gård. I nu berört avseende är Kungl. Maj:ts förslag icke ägnat att säkerställa uttagningen av endast fullt krigsdugliga hästar, särskilt för ridbruk lämpade sådana.

Denna svaghet kommer vid mobilisering att göra sig kännbar så tillvida, att dels ett större antal hästar måste inställas till mönstring, för att man skall få tillfälle att gallra, dels att proceduren vid inmönstringen tydligen måste göras väsentligt vidlyftigare, än om hästen redan i fred av en militärt sakkunnig klassificerats efter de militära kraven.

Båda dessa omständigheter medföra, att den tid, som åtgår innan truppförbandet får sina hästar, förlänges, och i värsta fall kan det nog inträffa, att en brist å krigsdugliga hästar uppstår. Mobiliseringens hastighet och säkerhet komma tvivelsutan att lida härav.

Det återstår att undersöka, i vad mån av departementschefen ifrågasatta försöksmobiliseringar av hästar äro ägnade att motverka ovan angivna svagheter hos Kungl. Maj:ts förslag. Försöksmobiliseringar komma alltid att vara önskvärda, vilket system som för övrigt användes, enär systemets resultat då tydligast framgår. Det är dock givet, att försöksmobiliseringar av kostnads- och andra skäl ej kunna särdeles ofta återkomma. Uttagningens storlek växlar, i samma mån organisationen utvecklas, och resultatet av en försöksmobilisering, beträffande huruvida tillräckligt antal krigsdugliga hästar uttagits, mister därför sin giltighet, så snart en ökad uttagning erfordras, oavsett om någon längre tid förflutit. Vad beträffar ridhästarna, torde, som redan antytts, på många håll en avsevärd del av de erhållna hästarna icke komma att fylla de fordringar, som ur militär synpunkt måste uppställas på riddjur. En försöksmobilisering kommer alltså, vilket system för uttagningen som än användes, sannolikt att giva till resultat, att en viss procent av de som ridhästar inmönstrade äro olämpliga härtill. Men en försöksmobilisering kan aldrig giva ett utslag, huruvida så lämpliga hästar uttagits som under de givna förhållandena varit möjligt. Detta måste man söka säkerställa genom sättet för uttagningens anordnande, och i detta avseende är Kungl. Maj:ts förslag som förut visats alldeles icke bebyggande.

I generalstabens förslag till ny hästutskrivningslag (§ 5:5) stadgas bötesansvar för hästägare, som underlåter att vid mobilisering till mönstring inställa uttagen häst, eller som inställer häst med ofullständig

utrustning. Någon motsvarande bestämmelse saknas i Kungl. Maj:ts förslag. Där återfinnes den nuvarande bestämmelsen om tvångsuttagning inom kommunen, därest till följd av kassation brist uppstår i det antal hästar, som skall inom kommunen inställas, samt om tvångsuttagning eller inköp av felande antal hästar, därest den inom kommunen tillsatta nämnden uraktlåtit att uttaga föreskrivet antal hästar eller de uttagna hästarna icke inställts till mönstring, varande i sistnämnda fall den försumliga hästägaren ersättningsskyldig till kommunen, därest denna härigenom tillskyndas utgift.

Även om genom nu nämnd tvångsuttagning eller inköp av hästar det bestämda antalet kan uppbringas, föranledes dock härigenom lätteligen tidsutdräkt till men för truppförbandets mobiliseringshastighet. Det är därför synnerligen önskvärt, att en dylik eventualitet förebygges. Det enda verksamma medlet härför synes vara det av generalstabschefen föreslagna, nämligen böter för försumliga hästägare. Icke minst vore bötesansvar av behovet, därest försummelsen är inskränkt till de persedlar, som skola åtfölja inställd häst, för vilket fall Kungl. Maj:ts förslag i likhet med den nuvarande lagen saknar bestämmelser.

I det senast nämnda avseendet kunna de i utsikt ställda försökmobiliseringarna knappast få någon betydelse.

Vad ovan anförts i fråga om uttagning av hästar, gäller jämväl i tillämpliga delar angående anspanssfordon. Beträffande uttagning av motorfordon har Kungl. Maj:ts förslag i allt väsentligt följt generalstabschefens, och behovet av de föreslagna bestämmelserna synes obestridligt.

Det skall ej förnekas, att Kungl. Maj:ts förslag i några avseenden — huvudsakligen beträffande automobilanskaffning vid mobilisering — innebär förbättringar gent emot den nuvarande lagen. Men frångående i ovan berörda fall av de principer, som framhållas i chefens för generalstaben förslag, vilket enligt statsrådsprotokollet av samtliga i ärendet hörda militära myndigheter understödjes, är på anförda skäl, lindrigast sagt, betänkligt och synes mig göra förslaget i dess nuvarande skick i stort sett alldeles otillfredsställande. Ja, jag går till och med så långt i mitt påstående, att, utan en i fred skedd okulär allmän hästbesiktning av militärt sakkunnig person i förening med en uttagning nammeligen, härens behov av lämpliga hästar icke kan vid mobilisering tillgodoses. Denna brist i vår lagstiftning, vilken brist icke undanrödjes av Kungl. Maj:ts förslag, medför icke blott att våra truppers krigsberedskap och stridsvärde icke bliva i erforderlig grad tillgodosedda, utan även att landets hästmateriel utsättes för obehövligen och säkerligen mycket stora förluster. Ty alla de för krigsbruk odugliga eller olämpliga hästar,

uttagas det antal till krigsbruk tjänliga fordon, som, utöver vad förut finnes till krigsmaktens förfogande, är för krigsmakten erforderligt.

2. Med varje fordon skall följa dess vanliga tillbehör; till fordon, avsett för anspann, skall dessutom avlämnas seltyg och till motordrivet fordon drivmedel och smörjämne för transport till utrustningsorten samt reservdelar i mån av tillgång.

3. De för anspann avsedda fordonens fördelning på kommunerna bestämmes vart femte år av Konungen; och gälla, beträffande uttagning till tillhandahållande ävensom inlösningsprisets fastställande i tillämpliga delar enahanda bestämmelser, som i fråga om hästar.

4. De motordrivna fordonens fördelning på länen bestämmes minst vart tredje år av Konungen med hänsyn, så långt ske kan, till den inom varje län befintliga tillgången å till krigsbruk tjänliga sådana. Kungl. Maj:ts befallningshavande uttager inom länet de fordon, som skola tillhandahållas, och utsätter, på förslag av vederbörande militärmyndighet, mönstringsställen och tider, vilka delgivas vederbörande fordonsägare och å vilka det åligger dessa att inställa fordonen.

Fordonens duglighet prövas och inlösningspriset fastställs av en mönstringskommission, bestående av tre medlemmar, utsedda en av militärmyndighet, en av Kungl. Maj:ts befallningshavande och en av vederbörligt landsting eller stadsfullmäktige i stad, som ej i landsting deltagar. Mönstringskommissionen biträdes av en protokollsförare, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas.

Uppstår, i följd av kassation eller uraktlåten inställelse, brist i det antal fordon, som skall från länet uttagas, åligger mönstringskommissionen, med biträde av Kungl. Maj:ts befallningshavande, att, därest tillgången inom länet så medgiver, omedelbart draga försorg om anskaffandet av de felande fordonen och dessas inställande vid vederbörlig truppavdelning.

I övrigt gälla i tillämpliga delar enahanda bestämmelser som i fråga om fordon, avsedda för anspann.

5. Med motordrivet fordon avses jämväl motorcykel.

dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag redan till nästkommande års riksdag rörande sådan lagstiftning i ärendet, att härens förseende vid krigstillfälle med hästar och anspannsfordon kommer att grunda sig på i fred av sakkunniga personer företagen okulär besiktning av samtliga hästar ävensom anspannsfordon och på i fred skedd uttagning av de erforderliga hästarna och fordonen, samt att till säkerställande av hästarnas och fordonens inställelse vid mobilisering ansvar stadgas för ägares försummelse härutinnan.

Stockholm den 7 maj 1915.

Karl Hildebrand.